

Ташқи маркетинг, бир томондан, бадий қадриятлар бозорида маҳсулотлар харид қилинишини таъминлаш мақсадида аҳолининг маънавий-бадий қизиқишлари ва эҳтиёжларини ўрғанади, бошқа томондан, санъат мухлисларининг бадий дидларини тарбиялаш ва ривожлантиришга амалий ёрдам кўрсатади.

Туризмнинг ривож топиши, мамлакатимизнинг жаҳон ҳам-жамиятидан муносиб ўрин олиши ҳамда давлатимизнинг очиқ сиёсат олиб бориши оқибатида санъат тижорати деб аталган халқ хунармандчилиги маҳсулотлари бозори пайдо бўлди. Дарҳақиқат, санъат тижорати ўта нозик соҳа бўлиб, муайян меъёрларнинг барқарорлигини сақлаб туришни тақозо қилади, акс ҳолда халқимизнинг мумтоз, анъанавий буюмлари бозор манфаат-ларига кўпол тарзда мослаштирилиши, усти ялтироқ буюмлар бозори қарор топиши мумкин, унинг таъсирида эса тарихан шакланган анъанавий буюмлар ўз моҳиятини йўқотади, мазмунан саёзлашади, сунъий кўпайтирилади. Мутахассислар таъкидла-ганидек, амалий санъат маҳсулотларини тайёрлашда эстетик, ижтимоий ҳамда тарихий жиҳатларнинг уйғунлигига асосланиш лозим [4].

Менежментликка суянадиган маданиятни бошқариш санъат мухлисига нимани ўқиш, бўш вақтда нима билан шуғулланиш, уни қандай ўтказиш юзасидан кўрсатма бермайди. У инсоннинг маданий эҳтиёж ва реал имкониятлари, фаоллиги ва санъат соҳасига қизиқишига асосланиб ўз талабини белгилаши, шунингдек, қандай тадбир ташкил қилиш, уни қайси шаклда ўтказишда маданият муассасалари олдида ўз таклифини қўйиши мумкин.

Хулоса қиладиган бўлсак, ҳозирги пайтда Ўзбекистонда, айниқса, маънавий-ахлоқий вазият шуни тақозо этадики, маданият муассасалари маркетинг тадқиқотлари натижаларини умумлаштирган ҳолда аҳолининг янги ижтимоий қатламлари, оз сонли миллатларнинг эҳтиёжлари, шунингдек, этносоциал, демографик ўзгаришларни ҳисобга олиши зарур. Бозор муносабатлари шароитида бу ўзгаришларни эътибордан четда қолдириш нафақат жамият маънавий ҳаётининг барқарорлашуви, айти пайтда, маданият муассасалари фаолиятига ҳам салбий таъсир этади.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. Т.: Ўзбекистон, 2003, Б.8.
2. Каримов И.А. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир. Тошкент: Ўзбекистон. 2001. 3-т. Б.36.
3. Абдуллаев М., Хакимов Э., Ибрагимова Ф. Мировые модели управление художественной культурой и опыт Узбекистана // Международные отношения, 2005, №2, С. 7.
4. Махмудов Т. Эстетика и духовные ценности. Ташкент: Шарқ, 1993. Б.222-225.

Z.A. Abdunosirova, ilmiy rahbar M. Akhmadaliev
Kokand State Pedagogical Institute
Kokand, Uzbekistan

YANGI IJTIMOY-SIYOSIY LUG'ATLARGA BO'LGAN EHTIYOJNING ORTISHI

Annotasiya. Mustaqillikka erishilgandan keyin o'zbek tilida yaratilgan ijtimoiy-siyosiy asarlarni asliyatdan xorijiy tillarga tarjima qilishda tub burilish yasaldi, ya'ni yangi soha

maydonga keldi desak, mubolag'a qilmagan bo'lamiz O'zbekistonda ijtimoiy-siyosiy tarjimachilik tarixi va rivojlanish bosqichlarini o'rganish, ijtimoiy-siyosiy asarlarni o'zbek tilidan ingliz tiliga qilingan tarjimalarini qiyosiy tahlil qilish, tarjima tamoyillarini aniqlash juda muhim hisoblanadi.

Kalit sozlar: Tarjima muamolari, ijtimoiy-siyosiy asarlar, tarjima nazariyasi, Oliy Majlis, ijtimoiy hayot.

Ijtimoiy hayotimiz rivojlanishda davom etar ekan, mukammal ijtimoiy-siyosiy lug'atlarga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib boraveradi. Chunki mustaqil taraqqiyot, jahon hamjamiyati bilan aloqalarning mustahkamlanishi, mustaqil O'zbekistonning dunyo mamlakatlari bilan o'zaro hamkorligi o'zbek tili leksikologiyasining boyib borishiga o'z ta'sirini ko'rsatmay qolmaydi. Davr talabi bilan yangi ijtimoiy-siyosiy lug'atlarga bo'lgan ehtiyojning ortishini quyidagi misollar orqali ham ko'rishimiz mumkin:

“Bugun Oliy Majlisimizning quyi ‘palatasi bo‘lmish qonunchilik palatasi rahbarlarini yangicha tartibda sayladik”⁷.

Ushbu parchada “Oliy Majlis” atamasi – hozirgi kunda har bir ongli O'zbekiston fuqarosi bilishi kerak bo'lgan davlat organining nomi. Uni qo'llash uchun asl mohiyatini bilish – juda muhim. Shuning uchun ham 2006 yilda qayta nashrdan chiqarilgan “Mustaqillik” izohli ilmiy-ommabop lug'atida bu atamaga quyidagicha tarif berilgan:

“Oliy Majlis” – O'zbekiston Respublikasining oliy qonun chiqaruvchi hokimiyati. Oliy qonun chiqaruvchi hokimiyat har bir davlatda o'ziga xos xususiyatlarga ega va turlicha ataladi (masalan, AQSHda – Kongress, Shvetsiyada – Riksdag, Xitoy Xalq Res'ublikasida – Xalq vakillari Umumxitoy majlisi va hokazo). O'zbekistonda bunday hokimiyat Oliy Majlis deb ataladi. Uning maqomi, tizimi, tuzilishi, vazifalari, ish va faoliyati qoidalarini belgilashda barcha ilg'or davlatlarning, umuman, insoniyatning oliy qonun chiqaruvchi organini tashkil qilishdagi tarixiy tajribasi o'rganilgan va inobatga olingan.

Oliy Majlis 1992 yil 8 dekabrda qabul qilingan O'zbekiston Res'ublikasining Konstitutsiyasi asosida joriy etilgan va unga birinchi saylov 1994 yil 25 dekabrda bo'lib o'tgan. Bunga qadar uning vakolatlarini O'zbekiston Res'ublikasi Oliy Kengashi amalga oshirgan. 2002 yil 27 yanvarda o'tkazilgan umumxalq referendumida O'zbekiston Res'ublikasi Oliy Majlisi o'zining 2002 yil aprel sessiyasida Oliy Majlis ikki palatadan – Senatdan va Qonunchilik palatasidan iborat bo'lishi haqida qaror qabul qildi. Ularning har biriga saylash tartib-qoidalari o'ziga xos bo'lib, Senat 100 kishidan, Qonunchilik palatasi esa 120 deputatdan iborat bo'ladi. Bu masalani xal qilishda jahon rivojlangan davlatlarining tarixiy va hozirgi faoliyat tajribasi inobatga olindi”⁸.

«Oliy Majlis» tilimiz uchun yangi atama. Shuning uchun u, 1976 yilda O. Usmonov tomonidan tuzilgan, o'z davrining mukammal lug'ati bo'lgan “Ijtimoiy-siyosiy terminlar lug'ati”da ham, 1981 yilda yaratilgan 2 tomli “O'zbek tilining izohli lug'ati”da ham o'z aksini topmagan. Ammo 2006 – 2008 yillari chop etilgan 5 jildli “O'zbek tilining izohli lug'ati”da bu atama mavjud⁹.

Bugungi kun o'quvchisi, siyosatdoni, qolaversa, mustaqil O'zbekistonga xayrixoh bo'lgan xorijlik ilm toliblari uchun qo'l keladigan har tomonlama mukammal ijtimoiy-siyosiy atamalar lug'atini O'zbekistonimizning ijtimoiy hayotini, siyosatini, tarixini o'zida aks ettirayotgan asarlar asosida yaratish maqsadga muvofiq. Hozirgi kun o'zbek tili leksikologiyasi fondi shu darajada rivojlanib bormoqdaki, yangidan-yangi paydo bo'lgan va

⁷K a r i m o v I. O'zbek xalqi hech qachon, hech kimga qaram bo'lmaydi. 13-kitob. T.: “O'zbekiston” nashriyoti, 2005. B.160.

⁸A b d u l l a y e v M., A b d u l l a y e v a M. ..., O'sha manba, B. 299.

⁹O'zbek tilining izohli lug'ati. 5 jildli. 3-jild.T.: O'zbekiston milliy entsiklopediyasi. Davlat milliy nashriyoti. 2007. B.112.

tilimizda ishlatilayotgan soʻz va iboralarni izohlash, ularni talqin etish uchun albatta bunday lugʻatlar har tomonlama foydali. Quyida mana shunday atamalarga misol keltirishni joiz deb bildik:

“Bir narsa ravshanki, barqarorlik va joʻgʻrofiy-siyosiy muvozanat saqlanib qolgan sharoitdagina bu mintaqa joʻshqin va sobitqadam rivojlanadi, jahon hamjamiyati uchun munosib sherik boʻla oladi”¹⁰.

Bu yerda *joʻgʻrofiy-siyosiy muvozanatning saqlanib qolishi, sobitqadam rivojlanish, jahon hamjamiyati* kabi soʻz birikmalari hech bir lugʻatda yoki biror bir asarda umuman oʻz izohini topmagan. Vaholanki, mustaqil Oʻzbekiston fuqarosi uchun muhim boʻlgan asarlarda bunday tushunchalar koʻplab uchraydi.

Yuqorida keltirilgan misollardan koʻrinib turibdiki, hozirgi davr oʻquvchisi, ijodkori uchun davlatimiz siyosiy arboblari, olimlari, qolaversa, prezidentimiz tomonidan yaratilgan asarlar asosida mukammal lugʻatlar yaratish – juda muhim vazifalardan biri. Xulosa shuki, biz sobiq Ittifoq davrida yaratilgan lugʻatlardan ham toʻla voz kechish fikridan mutlaqo yiroqmiz, lekin ular hozirgi kun talab va ehtiyojlari uchun manaviy jihatdan eskirganini taʼkidlash joiz. Bularning oʻrnini toʻldirish maqsadida mustaqillik yillarida yaratilgan lugʻatlar zamon talabiga mos holda chop etilgan. Lekin bu lugʻatlar ham, yuqoridagi misollarda koʻrib oʻtganimizdek, ijtimoiy-siyosiy sohada yaratilgan asarlarni toʻla qamrab olmaydi. Kelgusida istiqloq davrida yaratilgan lugʻatlarga tayangan holda prezident Islom Karimov, boshqa siyosiy arboblardan tomonidan yozilgan asarlar asosida mukammal ijtimoiy-siyosiy lugʻatlar, qolaversa, inglizcha-oʻzbekcha, oʻzbekcha-inglizcha baynalmilal soʻzlar lugʻatini yaratish eng dolzarb vazifalardan biri xisoblanadi.

Bu masalaning muhimligi aynan nimalarda koʻrinadi? Yuqorida taʼkidlaganimizdek, sobiq ittifoq davrida rus tilining taʼsiri kuchli boʻlgan. Hatto, oʻzbekcha muqobili mavjud boʻla turib, kop hollarda ruscha soʻz va iboralardan foydalanilgan. Vaholanki, hozirgi kunda bu soʻz va iboralarning aynan oʻzbekcha muqobillari mavjud boʻlib, ularni toʻgʻri qoʻllay bilish dolzarb masalalardan biriga aylanib bormoqda. Bu masalaning yechimi – albatta, oʻzbekcha-ruscha-inglizcha tarjima lugʻatlarini yaratishda. Shulardan kelib chiqqan holda quyidagi xulosalarni aytishimiz mumkin:

– mamlakatimizda ijtimoiy-siyosiy asarlar lugʻat xazinasini shakllanishi va ularning oʻziga xos tadrijiy taraqqiyot bosqichi mavjud. Ijtimoiy-siyosiy leksika oʻzining lisoniy – semantik va uslubiy xususiyatlari bilan boshqa ilmiy hamda badiiy uslubda yaratilgan asarlar tilidan farq qiladi;

– sobiq ittifoq yillarida yaratilgan ijtimoiy-siyosiy asarlar leksikasi va oʻsha davrda choʻ etilgan izohli va kop tilli lugʻatlar bugungi, mustaqillik zamoni ehtiyojlarini mutlaqo qondira olmaydi;

– tarjima jarayonida asliyat lugʻat xazinasini xususiyatlarini aniqlash uni qanday tarjima qilish tamoyillarini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi;

– mustaqillik davri ijtimoiy-siyosiy asarlari leksikasi xususiyatlarini mavjud izohli lugʻatlar va shu sohada yaratilgan asarlar misolida aniqlashtirish tarjimashunosligimizning dolzarb vazifalari sirasiga kiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyhati

1. Karimov I. A. *Nasha tsel': svobodnaya i protsvetayuyay rodina*. Tashkent: Uzbekistan, 1996. 2 tom. str. 380
2. Karimov I. A. *Rodina svyashenna dlya kajdogo*. Tashkent: Uzbekistan, 1995. str.348
3. Milliy istiqloq gʻoyasi//Annotatsiyali bibliografiya. Toshkent: 2001. b. 91.

¹⁰K a r i m o v I. Oʻzbekiston XXI asr boʻsagʻasida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. T.: «Oʻzbekiston» nashriyoti. 1997. B.9.

4. Musaev Q. Badiiy tarjima va nutq madaniyati. Toshkent: O'qituvchi, 1976, b. 160.
5. Mustaqillik izohli ilmiy–ommabop lug'at//ikkinchi nashri. Toshkent: SHarq, 2000. b. 320.

*Т.М. Юсупов, Ю.М. Хаджаева, Ф.А. Исмоилова, илмий раҳбар Н.И.Асқаров
Фарғона политехника институти, Ўзбекистон
dodoboev49@mail.ru*

ЖАНУБИЙ КОРЕЯДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ СОҲАСИНИНГ ИЛГОР ТАЖРИБАЛАРИ

***Аннотация.** Мақолада Жанубий Кореяда мактабгача таълим соҳасининг ривожланиши ва илгор тажрибалари тадқиқот этилган, уларнинг айрим усулларини Ўзбекистон шароитига мослаштириш консепсияси ишлаб чиқилган.*

***Калит сўзлар:** эрта болалик таълими, болалар боғчаси, “Ориничиб”, “Ючивон”.*

ПЕРЕДОВОЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЮЖНОЙ КОРЕИ

***Аннотация.** В статье рассматриваются развитие и лучшие практики дошкольного образования в Южной Корее, концепция адаптации некоторых их методов к условиям Узбекистана.*

***Ключевые слова:** дошкольное образование, детский сад, «Ориничиб», «Ючивон».*

Кореяда иккита турли хил бўлган эрта болалик таълими ва парвариши (ЕСЕС) тизими мавжуд бўлиб бунга куйидаги ваколатли органлар масъулдир. Соғлиқни сақлаш ва фаровонлик вазирлиги (보건복지부) 0-5ёшгача бўлган болаларнинг соғлиги ва парвариш жараёнини назорат қилса, Таълим вазирлиги (교육부) 3ёшдан бешгача бўлган болаларнинг мактабгача таълим олиш жараёнига жавобгарлик қилади.

Жанубий Кореяда боғчалар неча ёшдан қабул қилинишига кўра 2хил турда бўлади. 1-тури “Ориничиб” деб аталади ва уерда болаларни ҳатто 3ойликдан бошлаб 7 ёшгача бўлган болаларни қабул қилишади. Одатда бундай турдаги боғчаларда иш вақти 8:00дан 18:00 ёки 19:00гача бўлганлиги сабабли ишловчи ота-оналар учун қулай ҳисобланади. 2-турдаги боғчалар “Ючивон” деб номланади ва уерда 4 ёшдан 7 ёшгача бўлган болаларни қабул қилишади. Уларда ойлик тўлови арзонроқ бўлиш билан бирга иш вақти ҳам қисқа бўлиб, 9:00дан 16:00гача фаолият юритади. Жанубий Кореядаги болалар боғчалари бошланғич мактабга киришдан олдин тайёрлов босқичи ҳисобланади. Уларнингқандай сектор томонидан ташкил этилганлигига кўра уч тури мавжуд: ҳукумат томонидан бошқариладиган миллий болалар боғчалари, маҳаллий ҳукумат томонидан бошқариладиган давлат болалар боғчалари ва фуқаролик сектори томонидан бошқариладиган хусусий болалар боғчалари.